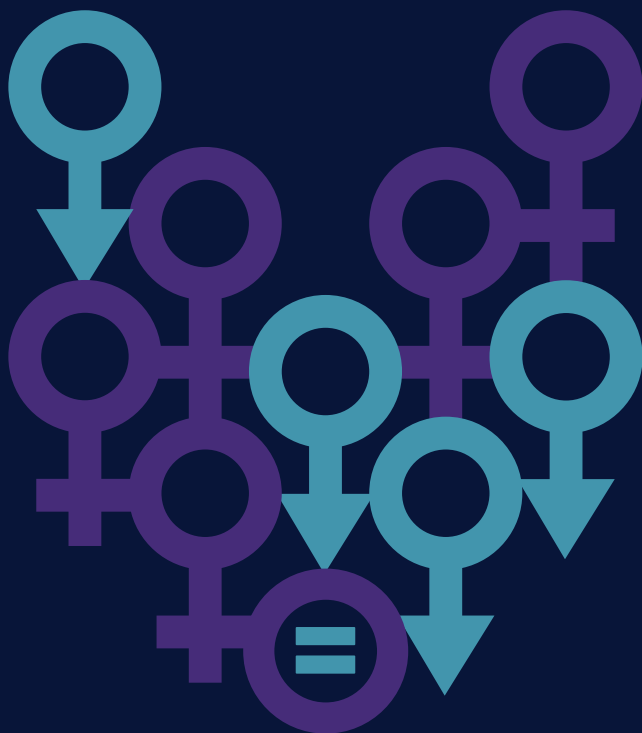

Finansira
Evropska Unija

PROCENA INSTITUCIONALNOG NAPRETKA I KOORDINACIJE U OBLASTI RODNO **ZASNOVANOG NASILJA NA KOSOVU**

Qendra Kosovare për Studime Gjinore
Kosovar Gender Studies Center

**so!idar
suisse**

ZAHVALE

“Procena institucionalnog napretka i koordinacije u oblasti rodno zasnovanog nasilja na Kosovu” je studija o završnim istraživanjem koju je sproveo Kosovski centar za rodne studije (KCRS/QKSGJ) u partnerstvu sa Solidar Suisse Southeast Europe, objavljena u okviru programa Evropske unije „Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja kroz obrazovanje i podizanje svesti“, kojim upravlja Kancelarija Evropske unije na Kosovu. Ovaj projekat je posvećen suzbijanju i sprečavanju svih oblika rodno zasnovanog nasilja u kosovskom društvu kroz edukaciju i podizanje svesti.

Autorka: Nora Jusufi, direktorka, IDRA Research and Consulting – Kosovo

Urednica: Luljeta Demolli, Kosovski centar za rodne studije

Menadžerka istraživanja: Alba Ajdarevikj, Kosovski centar za rodne studije

Kosovski centar za rodne studije (KCRS/QKSGJ) doprinosi uvođenju rodne perspektive od 2002. godine i kontinuirano se zalaže za postizanje rodne ravnopravnosti na Kosovu. Predvodio je promene diskriminatornog sistema, društvenih normi i dvostrukih aršina, i veoma je aktivan u praćenju javnih institucija. Misija KCRS je da integriše rodno osetljivu analizu, programe i politike u sve sektore kosovskog društva kroz povećanje rodne svesti i fokusiranje na rodna pitanja, razvoj rodnih studija i obezbeđivanje uključivanja rodno osetljivih politika putem istraživanja, razvoja politika, zastupanja i lobiranja.

Odricanje odgovornosti

Ovu publikaciju je finansirala Evropska unija. Njeni sadržaj je isključiva odgovornost Kosovskog centra za rodne studije (KCRS/QKSGJ) i ne odražava nužno stavove Evropske unije.

Autorska prava © 2025 – Kosovski centar za rodne studije (KCRS/QKSGJ). Sva prava zadržana. Licencirano Kosovskom centru za rodne studije (KCRS/QKSGJ) pod određenim uslovima.

SADRŽAJ

Spisak grafikona.....	5
Spisak tabela	6
Izvršni sažetak.....	7
Uvod.....	9
Kontekst i pregled literature.....	10
Metodologija.....	13
Pregled	13
Kvantitativna komponenta	13
Kvalitativna komponenta	14
Uzorkovanje i prikupljanje podataka	14
Rezultati ankete i polustrukturisanog intervjua.....	15
Demografski profil	15
Percepcije rodno zasnovanog nasilja.....	19
Uzroci rodno zasnovanog nasilja.....	21
Institucionalni odgovor.....	23
Obuka i jačanje kapaciteta.....	25
Opštinski mehanizmi za koordinaciju u borbi protiv nasilja u porodici (OMKPN)	28
Potrebe žrtava rodno zasnovanog nasilja	30
Poređenje početnog i završnog stanja	35
Zaključak	38
Preporuke.....	39
Reference.....	41

SPISAK GRAFIKONA

GRAFIKON 1 Regionalna raspodela ispitanika	15
GRAFIKON 2 Starosna raspodela ispitanika.....	16
GRAFIKON 3 Rodna raspodela ispitanika	16
GRAFIKON 4 Obrazovna dostignuća ispitanika	16
GRAFIKON 5 Institucionalna pripadnost ispitanika.....	17
GRAFIKON 6 Institucionalne uloge ispitanika	17
GRAFIKON 7 Članstvo u OKMNP.....	18
GRAFIKON 8 Godine na trenutnoj poziciji	18
GRAFIKON 9 Percipirani nivo rodno zasnovanog nasilja (RZN) na Kosovu.....	20
GRAFIKON 10 Promena u situaciji u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem u poređenju sa pre dve godine	20
GRAFIKON 11 Glavni uzroci rodno zasnovanog nasilja (udeo pomenutih)	21
GRAFIKON 12 Promene uočene u osnovnim uzrocima rodno zasnovanog nasilja.....	22
GRAFIKON 13 Institucionalni angažman u slučajevima RZN.....	23
GRAFIKON 14 Lakoća prijavljivanja slučajeva rodno zasnovanog nasilja	23
GRAFIKON 15 Poverljivost kanala za prijavljivanje	24
GRAFIKON 16 Primarna tačka za prijavljivanje slučajeva rodno zasnovanog nasilja.....	24
GRAFIKON 17 Učešće u obukama vezanim za RZN ili OKMNP (u protekle dve godine).....	25
GRAFIKON 18 Percipirana korisnost obuka	26
GRAFIKON 19 Veštine stečene kroz obuke o RZN/OKMNP.....	26
GRAFIKON 20 Prioritetne teme za buduću obuku.....	27
GRAFIKON 21 Funkcionalnost OKMNP-ova u opštinama	28
GRAFIKON 22 Percipirana efikasnost OKMNP-ova	28
GRAFIKON 23 Glavni institucionalni izazovi u odgovoru na RZN od strane OKMNP-ova.....	29
GRAFIKON 24 Glavni izazovi sa kojima se suočavaju žrtve RZN	30
GRAFIKON 25 Percepcija o tome da li se žrtvama RZN pruža adekvatna podrška	31
GRAFIKON 26 Percepcija da su dobre opštinske prakse replicirajuće u drugim	32

GRAFIKON 27 Strateški prioriteti za buduće intervencije	33
GRAFIKON 28 Identifikovani nedostaci za unapređenje prevencije rodno zasnovanog nasilja.....	34

Spisak tabela

TABELA 1 Institucionalna pripadnost i opština učesnika kvalitativnih intervjua	19
TABELA 2 Poređenje početnih i završnih pokazatelja	35

IZVRŠNI SAŽETAK

Ovo završno istraživanje procenjuje napredak postignut u okviru projekta „Sprečavanje rodno zasnovanog nasilja kroz obrazovanje i podizanje svesti“, koji sprovodi Kosovski centar za rodne studije (KCRS) u partnerstvu sa Solidar Suisse, a finansira ga Evropska unija. Istraživanje procenjuje promene u svesti, institucionalnoj koordinaciji i mehanizmima podrške preživelim u poređenju sa početnim istraživanjem iz 2023. godine: „Razumevanje institucionalnog konteksta: Procena rodno zasnovanog nasilja na Kosovu“.

Završno istraživanje prikupilo je podatke od 62 predstavnika institucija putem onlajn i telefonskih anketa, uz 12 kvalitativnih intervju sa predstavnicima policije, centara za socijalni rad, opštinskih vlasti i nevladinih organizacija. Upitnik je ponovio dizajn početnog istraživanja kako bi se obezbedila uporedivost, uz uvođenje novih pokazatelja o učešću u obukama, funkcionalnosti koordinacionih mehanizama i adekvatnosti podrške preživelim.

Ključni pozitivni razvojni koraci (2023–2025)

- **Poboljšana institucionalna koordinacija:** Udeo ispitanika koji su svoje opštinske mehanizme za koordinaciju u borbi protiv nasilja u porodici (OKMNP) ocenili kao *efikasne ili delimično efikasne* povećao se sa **64% na 85%**, što odražava redovnije sastanke i jasnije procedure za upućivanje.
- **Poboljšana podrška preživelim:** Udeo ispitanika koji smatraju da je *podrška preživelim adekvatna* porastao je sa **39% na 53%**, što ukazuje na jaču međuinstitucionalnu saradnju i poboljšan pristup uslugama.
- **Viši nivo uključenosti u obuke:** **66%** institucionalnih predstavnika učestvovalo je u obukama vezanim za rodno zasnovano nasilje ili mehanizme koordinacije na opštinskom nivou, pri čemu je **93%** procenilo da su one *korisne ili veoma korisne*.
- **Ojačana baza veština:** Ispitanici su najčešće naveli poboljšanja u *podršci preživelim* (30%), *vođenju slučajeva* (23%) i *izveštavanju i dokumentovanju* (20%), što ukazuje na doslednije pružanje usluga.
- **Pomeranje ka strategijama usmerenim na preživele:** U poređenju sa 2023. godinom, institucionalni prioriteti su se pomerili sa podizanja svesti i sprovođenja zakona na *podršku, rehabilitaciju i ekonomsko osnaživanje* preživelih.
- **Poboljšana pristupačnost kanalima za prijavljivanje:** Udeo ispitanika koji prijavljivanje rodno zasnovanog nasilja opisuju kao *teško pao* je sa 68% na 40%, što ukazuje na veće poverenje u institucije.

Proširenje institucionalnog obuhvata: Završno istraživanje obuhvatilo je 62 ispitanika, u poređenju sa 51 u 2023. godini, obezbeđujući širu zastupljenost u opštinskim i centralnim institucijama.

Rezultati potvrđuju da su institucionalna svest i koordinacija značajno ojačane. OKMNP-ovi funkcionišu efikasnije, sa jasnije definisanim ulogama i jačom saradnjom između policije, socijalnih službi i opštinskih odeljenja. Razvoj kapaciteta obuhvatio je širok spektar profesionalaca, unapređujući i proceduralnu doslednost i praksu usmerenu na preživele. Analiza takođe ističe postepenu promenu u tome kako institucije konceptualizuju RZN, od posmatranja istog prvenstveno kao pravnog pitanja do prepoznavanja njegovih socijalnih, ekonomskih i psiholoških dimenzija.

Uprkos napretku, ostaje nekoliko izazova. Ograničeni resursi i dalje utiču na prihvatišta i službe psihosocijalne podrške, posebno van velikih urbanih područja. Stigma, strah od odmazde i ekonomska zavisnost i dalje odvrćaju mnoge preživele od prijavljivanja. Održivost rada OKMNP-a takođe zavisi od doslednijih finansiranja i sistematskog praćenja.

Generalno, završno istraživanje pokazuje da odgovor Kosova na rodno zasnovano nasilje postaje koordinisaniji, inkluzivniji i usmereniji na preživele. Poboljšanja uočena od 2023. godine pokazuju vrednost integrisane akcije, koja kombinuje obuku, podizanje javne svesti i institucionalne reforme. Nastavak ulaganja u lokalnu koordinaciju, usluge za žrtve i izgradnju kapaciteta je od suštinskog značaja za učvršćivanje ovih poboljšanja i obezbeđivanje dugoročne institucionalne odgovornosti.

Projekat „*Prevencija rodno zasnovanog nasilja kroz obrazovanje i podizanje svesti*“ sproveo je Kosovski Centar za Rodne Studije (KCRS) u partnerstvu sa organizacijom Solidar Suisse, uz finansijsku podršku Evropske unije. Cilj studije je da proceni napredak ostvaren tokom perioda trajanja projekta (2023–2025) u jačanju institucionalnih odgovora, koordinacije i javne svesti o rodno zasnovanom nasilju (RZN) širom Kosova. Njen ukupni cilj je sprečavanje i borba protiv nasilja nad ženama promovisanjem rodne ravnopravnosti, unapređenjem institucionalnih mehanizama i podsticanjem svesti na nivou zajednice da nasilje predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava. Projekat je sproveden u šest opština: Priština, Prizren, Đakovica, Mitrovica, Gnjilane i Kamenica, kroz koordinisan skup intervencija usmerenih na institucije, škole i javnu sferu.

Ovo završno istraživanje prati i nadovezuje se na početno istraživanje iz 2023. godine: „*Razumevanje institucionalnog konteksta: Procena rodno zasnovanog nasilja na Kosovu*“, koja je pružila prve strukturirane dokaze o institucionalnoj svesti, međuinstitucionalnoj koordinaciji i percepcijama u vezi sa prevencijom i reagovanjem na rodno zasnovano nasilje na Kosovu. Ovo završno istraživanje ponovo obrađuje ista tematska područja, primenjujući uporedive instrumente i pokazatelje, uz integrisanje novih modula koji obuhvataju promene u institucionalnim kapacitetima, koordinaciji i uslugama podrške preživelim razvijenim tokom trajanja projekta.

Istraživanje procenjuje promene od 2023. godine, posebno u pogledu institucionalne koordinacije, podizanja svesti i percepcija rodno zasnovanog nasilja među odgovornim akterima, kao i funkcionalnosti opštinskih koordinacionih mehanizama za sprečavanje nasilja u porodici (OKMNP). Ono ispituje u kojoj meri je ostvaren napredak u jačanju sistema prevencije, zaštite i reagovanja, i da li su ranije identifikovani propusti u početnom istraživanju otklonjeni.

Kontekst i pregled literature

Nasilje u porodici nastavlja da predstavlja jedan od najtežih oblika rodne nejednakosti na Kosovu. Kao što je navedeno u početnom istraživanju, u više od 95% slučajeva nasilja u porodici žene su žrtve, a muškarci počinioci¹, a institucionalni odgovori su često bili otežani zbog ograničene koordinacije, nedovoljnih resursa i nedosledne primene pravnih mera.² Iako pravni i politički okviri, uključujući Zakon o rodnoj ravnopravnosti (2015)³, Zakon o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja⁴ i Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama (2022–2026)⁵, pružaju čvrstu osnovu, efikasna primena i dalje predstavlja izazov.

Posvećenost Kosova međunarodnim okvirima, kao što su Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (CEDAW) i Istanbulska konvencija, dodatno potvrđuje njenu obavezu da spreči i reši sve oblike rodno zasnovanog nasilja. Od 2020. godine Istanbulska konvencija je direktno primenjiva kroz ustavne izmene⁶, usmeravajući razvoj integrisanih politika i mehanizama.

Poslednjih godina zabeležen je važan pravni i institucionalni napredak. U oktobru 2023. godine, Kosovo je usvojilo sveobuhvatni Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja, koji konsoliduje mandate za prevenciju, zaštitu, krivično gonjenje, koordinaciju i prikupljanje podataka u svim institucijama⁷. Zakon takođe formalno uspostavlja ulogu Nacionalnog koordinatora za borbu protiv nasilja u porodici, koji nadgleda

¹ Mreža žena Kosova. (2022). *Odlaganje slučajeva rodno zasnovanog nasilja od strane pravosudnog sistema*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/7tbn47w>

² Kosovski centar za rodne studije (KCRS/KGSC) i Solidar Suisse Southeast Europe – Kosovo. (2023). *Razumevanje institucionalnog konteksta: Procena rodno zasnovanog nasilja na Kosovu*. Dostupno na <https://tinyurl.com/5spj9f5n>

³ Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti (2015). Dostupno na: <https://tinyurl.com/ydf8sts>

⁴ Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja (2023). Dostupno na: <https://tinyurl.com/bdd2zkub>

⁵ Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022–2026. Vlada Kosova. Dostupno na: <https://tinyurl.com/s692ymrn>

⁶ Ustav Republike Kosovo sa amandmanima I–XXIV (2020). Dostupno na: <https://tinyurl.com/34kcdt2h>

⁷ Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja (2023) – Kosovo. Dostupno na: <https://tinyurl.com/bdd2zkub>

da sprovođenje i izveštavanje na centralnom nivou. Vlada je 2024. godine usvojila Uredbu o organizaciji i funkcionisanju Kancelarije nacionalnog koordinatora, čime je ova uloga operacionalizovana i proširena saradnja između ministarstava i opštinskih struktura⁸.

Da bi se podržao odgovor na lokalnom nivou, Smernice OEBS-a za efikasan rad opštinskih koordinacionih mehanizama za borbu protiv nasilja u porodici - OKMNP (2023) standardizovale su članstvo, praksu rada sa podacima i puteve upućivanja. Trenutno 33 opštine imaju funkcionalne OKMNP-ove, mnoge podržane od strane UN Women i OEBS, iako njihov rad ostaje neravnomeran zbog rotacije kadra i ograničenih resursa.⁹

Na nacionalnom nivou, Jedinstvena baza podataka o nasilju u porodici, osnovana 2019. godine¹⁰ i unapređena u periodu 2023–2024. uz podršku UN Women, postala je osnovni instrument za međuinstitucionalno praćenje slučajeva. Iako se obuhvat širi, misije EU i UN za praćenje napominju da nedostaci u podacima i dalje postoje, posebno u pogledu pristupa zaštitnim uslugama i ishoda za žrtve^{11 12 13}.

Istraživanja i izveštaji o praćenju iz perioda 2023–2025 pokazuju postepeni napredak. Izveštaj Grupe za pravne i političke studije (GPPSS) iz 2024. godine utvrdio je poboljšanu sposobnost reagovanja u policijskim istragama i bolju koordinaciju između opštinskih kancelarija i sudova, ali i dalje su uočeni problemi sa nedovol-

⁸Vlada Kosova. (2024). *Uredba o organizaciji i funkcionisanju Kancelarije nacionalnog koordinatora za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja* (SNK br. 37/2024). Dostupno na: <https://tinyurl.com/2n4d35y8>

⁹Misija OEBS na Kosovu. (2023). *Smernice za efikasno funkcionisanje opštinskih mehanizama za koordinaciju u borbi protiv nasilja u porodici*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/y88244um>

¹⁰UN Women. (2023). *Promene zasnovane na podacima: Poboljšanje odgovora na nasilje u porodici na Kosovu*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/38u59xbn>

¹¹Savet Evrope. (2022). *Procena usklađenosti zakona, politika i drugih mera Kosova sa standardima Istanbulske konvencije*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/bd-dx437m>

¹²EULEKS Kosovo. (2022). *Procena postupanja pravosudnog sistema u Kosovu u slučajevima silovanja*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/dafymvp9>

¹³Grupa za pravne i političke studije (GLPS). (2024). *Godišnji izveštaj o institucionalnom postupanju u slučajevima nasilja u porodici na Kosovu, jul 2023–jun 2024*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/c26xdxs5>

jnom prijavom i dugim sudskim postupcima^{14 15}. Kosovski centar za bezbednosne studije (KSBS/KCSS, 2024) takođe je primetio povećanu svest među ženama, ali i dalje nepoverenje prema institucijama pravde¹⁶. Monitoring EULEKS-a (2022) nastavio je da ukazuje na ograničenu primenu procedura usmerenih na preživjele u slučajevima silovanja i seksualnog nasilja¹⁷. Prema podacima koje je dostavila Informativna kancelarija kosovske policije (16. oktobra 2025), u periodu od januara do septembra 2025. godine prijavljeno je ukupno 2.169 slučajeva nasilja u porodici, u poređenju sa godišnjim izveštajima od 2.959 slučajeva u 2024. i 2.638 u 2023. godini. Takođe su prijavljeni 57 slučajeva seksualnog uznemiravanja, 1.242 slučajeva napada i 59 slučajeva silovanja tokom 2025. godine, što ukazuje na konstantno visok nivo rodno zasnovanog nasilja uprkos institucionalnom napretku u koordinaciji i reagovanju.¹⁸

Ovi razvoji ukazuju na postepeno poboljšanje okvira institucionalnog odgovora, ali ipak naglašavaju potrebu za kontinuiranom izgradnjom kapaciteta, pouzdanim sistemima podataka i pristupima usmerenim na preživjele.

Ovo završno istraživanje stoga ponovo razmatra institucionalni pejzaž kako bi utvrdila šta se promenilo u protekle dve godine — i u funkcionisanju mehanizama koordinacije i u percepcijama zvaničnika odgovornih za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i rodne ravnopravnosti na centralnom i lokalnom nivou.

¹⁴ EULEKS Kosovo. (2022). *Procena postupanja u slučajevima silovanja od strane pravosudnog sistema na Kosovu*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/dafymvp9>

¹⁵ Grupa za pravne i političke studije (GLPS). (2024). *Godišnji izveštaj o institucionalnom postupanju u slučajevima nasilja u porodici na Kosovu, jul 2023–jun 2024*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/c26xdxs5>

¹⁶ Kosovski centar za bezbednosne studije (KCSS). (2024). *Bezbednosne brige žena na Kosovu*. Priština: KCSS. Dostupno na: <https://tinyurl.com/yfbcs5ez>

¹⁷ EULEKS Kosovo. (2022). *Procena postupanja pravosudnog sistema na Kosovu u slučajevima silovanja*. Dostupno na: <https://tinyurl.com/dafymvp9>

¹⁸ Kosovska policija. (2025). *Zvanična statistika o krivičnim delima vezanim za seksualno uznemiravanje, napad, silovanje i nasilje u porodici za period 2023–2025* [Podaci koje je obezbedilo Informaciono odeljenje, putem elektronske pošte]

Pregled

Ovo završno istraživanje nadovezuje se na izveštaj o početnom istraživanju iz 2023. godine pod nazivom „*Razumevanje institucionalnog konteksta: Procena rodno zasnovanog nasilja na Kosovu*“, koju je sproveo Kosovski centar za rodne studije (KCRS/QKSGJ) u partnerstvu sa Solidar Suisse, a finansirala Evropska unija. Početno istraživanje postavilo je osnovu u pogledu institucionalne svesti, percepcija i mehanizama koordinacije koji se bave rodno zasnovanim nasiljem (RZN) širom Kosova.

Ovo završno istraživanje održava kontinuitet sa početnim istraživanjem, istovremeno proširujući svoj obim kako bi obuhvatila institucionalni napredak, promene u svesti i uticaj intervencija projekta sprovedenih u periodu 2023–2025. godine. U istraživanju je primenjen dizajn sa mešovitim metodama, kombinujući kvantitativne i kvalitativne komponente kako bi pružio i uporedne i objašnjavajuće uvide.

Kvantitativna komponenta

Onlajn i telefonska anketa sprovedena je na uzorku od 62 predstavnika javnih institucija direktno uključenih u prevenciju i reagovanje na rodno zasnovano nasilje (RZN), uključujući službenike za ravnopravnost polova, članove opštinskih koordinacionih mehanizama za borbu protiv nasilja u porodici (OKMNP), policijske službenike, tužioce, pružaoce socijalnih usluga i slične profesionalce.

Upitnik u velikoj meri odražava instrument početne studije, zadržavajući istu logiku i okvir merenja kako bi se osigurala uporedivost među indikatorima. Dodatni elementi su uvedeni kako bi se obuhvatile institucionalne promene, učešće u obukama i percipirana adekvatnost usluga. Ključni indikatori mereni u oba kruga anketiranja uključuju:

- percipirani nivo i uzroke rodno zasnovanog nasilja;
- lakoću i poverljivost prijavljivanja preživelih;
- institucionalnu svest i saradnju kroz OKMNP; i
- adekvatnost opštinskih i međuinstitucionalnih usluga podrške.

Kvalitativna komponenta

Polustrukturirani intervjui su sprovedeni sa 12 predstavnika institucija i civilnog društva kako bi se dopunili kvantitativni rezultati. U njima su učestvovali članovi OKMNP, socijalni radnici, policijski službenici i predstavnici nevladinih organizacija. Intervjui su pružili dublji uvid u napredak, izazove u koordinaciji, podršku preživelim i primere obećavajućih praksi uvedenih tokom trajanja projekta.

Uzorkovanje i prikupljanje podataka

Završno istraživanje obuhvatilo je iste institucionalne kategorije i opštine kao i početno istraživanje kako bi se obezbedila statistička i analitička uporedivost. Podaci su prikupljeni korišćenjem mešovitog pristupa, kombinujući:

- **CAWI (kompjuterski podržani veb intervjui)** – onlajn upitnici distribuirani kroz institucionalne kanale; i
- **CATI (kompjuterski podržani telefonski intervjui)** – dodatni pozivi za kontakt sa neispitanicima i povećanje stope učešća.

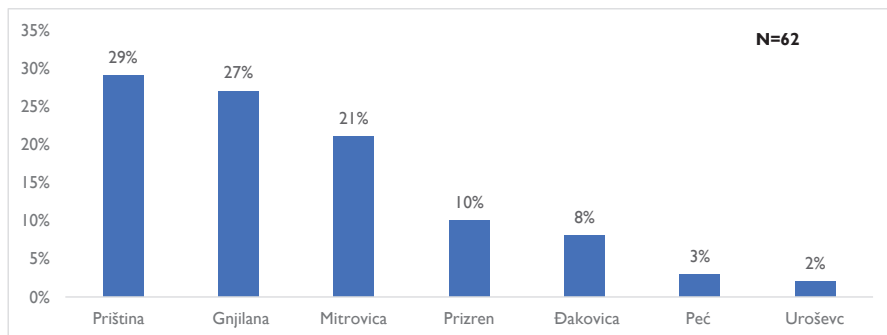
Svi odgovori su anonimizovani i analizirani u skladu sa etičkim i standardima poverljivosti utvrđenim u početnom istraživanju. Komparativna analiza bila je usmerena na proporcionalne razlike i jednostavnu analizu trendova kako bi se procenio institucionalni napredak tokom vremena.

NALAZI ANKETE I POLUSTRUKTURISANIH INTERVJUA

Ovaj odeljak pruža detaljan pregled nalaza ankete i polustrukturisanih intervjua sa javnim zvaničnicima uključenim u prevenciju i reagovanje na rodno zasnovano nasilje (RZN).

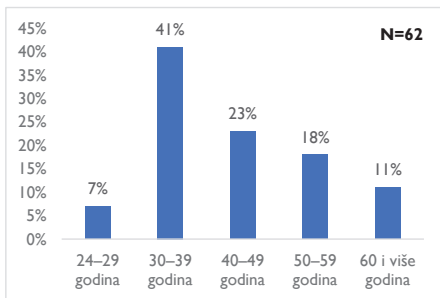
Demografski profil

Ispitanici u anketi su predstavljali sve regije Kosova. Region Prištine činio je najveći udeo (29%), zatim Gnjilane (27%) i Mitrovica (21%). Manji udeli zabeleženi su u Prizrenu (10%), Đakovici (8%), Peći (3%) i Uroševcu (2%). U okviru opština, uzorak je obuhvatao učesnike iz Prištine, Kamenice, Mitrovice, Đakovice, Gnjilane i Prizrena, između ostalih, opština koje imaju aktivne Opštinske koordinacione mehanizme protiv nasilja u porodici (OKMPN). Ova kombinacija obezbeđuje različite perspektive većih i manjih opština.

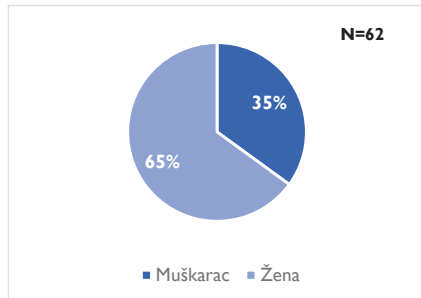

GRAFIKON 1. Regionalna raspodela ispitanika

Što se tiče raspodele po starosti, najveći udeo ispitanika (41%) bio je u starosnoj grupi od 30–39 godina, zatim 23% u starosnoj grupi od 40–49 godina i 18% u starosnoj grupi od 50–59 godina. Manji udeli zabeleženi su među onima starosti 24–29 godina (7%) i onima od 60 godina i više (11%). Što se tiče pola, žene su činile skoro dve trećine (65%) svih ispitanika, dok su muškarci činili oko jedne trećine (35%).

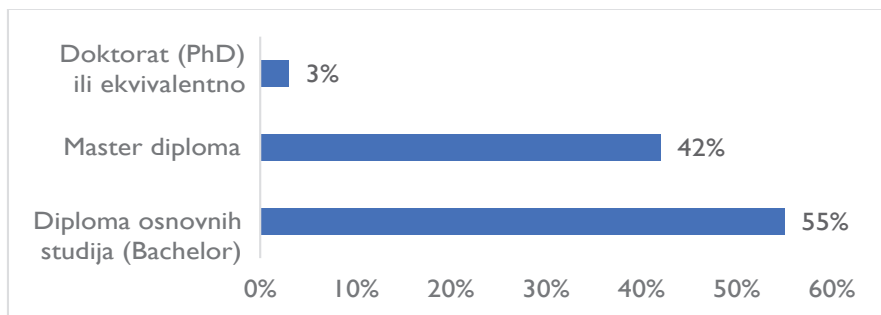

GRAFIKON 2. *Distribucija ispitanika po godinama*

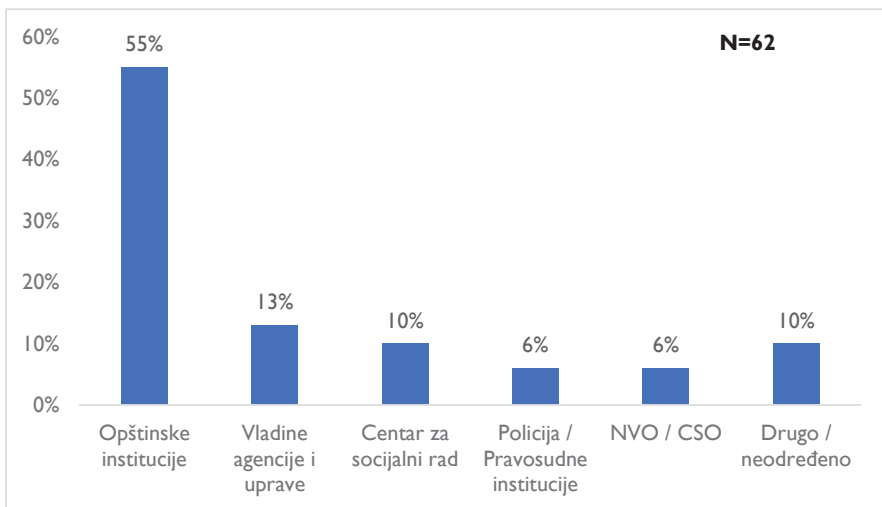
GRAFIKON 3. *Raspodela ispitanika po polu*

Što se tiče nivoa obrazovanja, ogromna većina ispitanika ima univerzitetske diplome. Više od polovine (55%) izjavilo je da ima diplomu osnovnih studija, dok je 42% završilo master studije. Samo mali deo (3%) imao je doktorat ili ekvivalentnu kvalifikaciju.

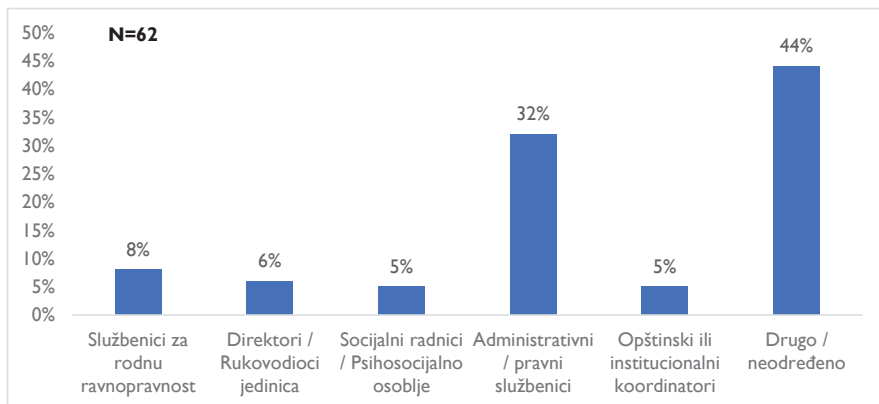
GRAFIKON 4. *Obrazovna dostignuća ispitanika*

Ispitanici su predstavljali raznovrstan skup institucija, uglavnom opštinske administracije i agencije javnih usluga. Najveću grupu činili su opštinski zvaničnici (više od polovine svih ispitanika kada se obuhvate svi opštinski učesnici). Manji udeo zauzimali su Kosovska policija, Centri za socijalni rad i Nevladine Organizacije (NVO) koje rade u oblasti rodne ravnopravnosti i pružanja zaštitnih usluga.

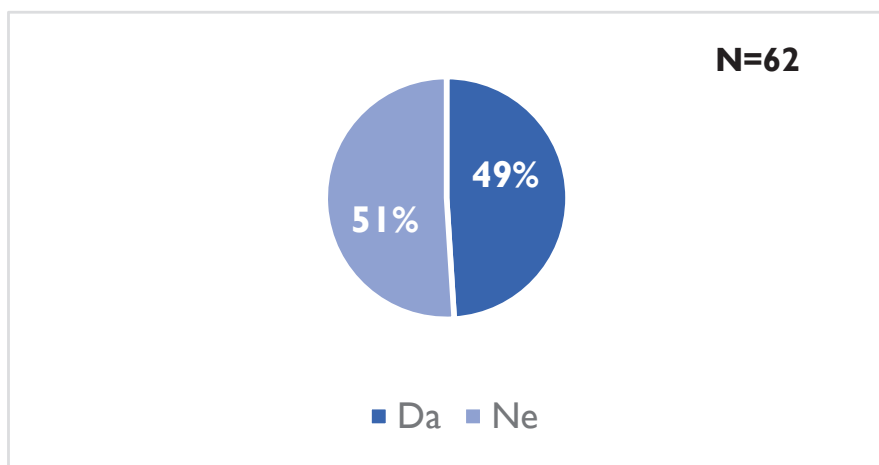
GRAFIKON 5. *Institucionalna pripadnost ispitanika*

Većina ispitanika zauzimala je profesionalne ili koordinacione uloge, a nekoliko njih je imalo rukovodeće pozicije. Službenici za rodnu ravnopravnost (SRR) činili su oko 8% svih odgovora. Druge značajne uloge obuhvatale su direktore (6%), opštinske ili institucionalne koordinatore (5%) i osoblje socijalnih službi (oko 5%).

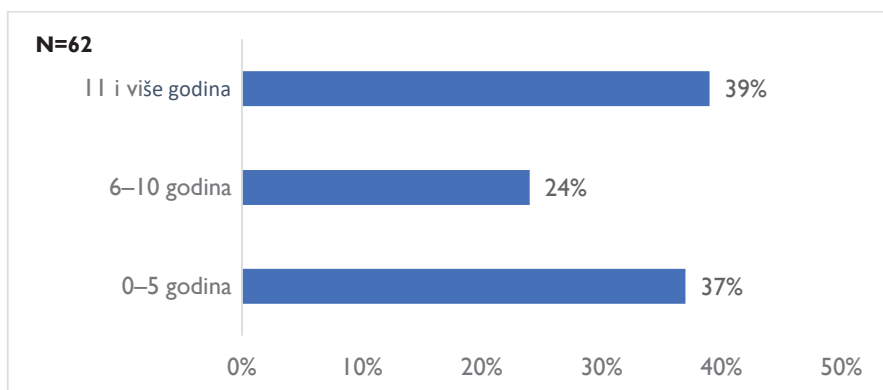
GRAFIKON 6. *Institucionalne uloge ispitanika*

Oko polovine ispitanika (49%) izjavilo je da su članovi Opštinskih koordinacionih mehanizama protiv nasilja u porodici (OKMNP), dok je druga polovina (51%) navela da nisu direktno deo tih struktura.

GRAFIKON 7. Članstvo u OKMNP

Što se tiče dužine staža na trenutnim pozicijama, ispitanici su imali različite nivoe iskustva. Oko 37% je imalo 0–5 godina staža, što ukazuje na relativno novu grupu profesionalaca koji se pridružuju institucionalnim mehanizmima. Još 24% je imalo između 6 i 10 godina iskustva, dok je 39% bilo na svojim pozicijama 11 ili više godina, što ukazuje na jak institucionalni kontinuitet i iskustvo u rešavanju pitanja rodno zasnovanog nasilja i socijalne zaštite.

GRAFIKON 8. Godina na sadašnjoj poziciji

Pored kvantitativnog istraživanja, sprovedena su dvanaest polustrukturiranih intervjua sa predstavnicima opštinskih institucija, Centara za socijalni rad i Kosovske policije u dvanaest opština. Ispitanici su uključivali službenike za ravnopravnost polova, socijalne radnike i članove Opštinskih koordinacionih mehanizama za borbu protiv nasilja u porodici (OKMPN). Intervjui su ispitali institucionalni napredak od početne studije iz 2023. godine, sa fokusom na koordinaciju, pružanje usluga i izazove u rešavanju rodno zasnovanog nasilja (RZN). Da bi se obezbedila poverljivost, ispitanici su anonimizovani kao Ispitanik 1–12 (vidi Tabelu 1).

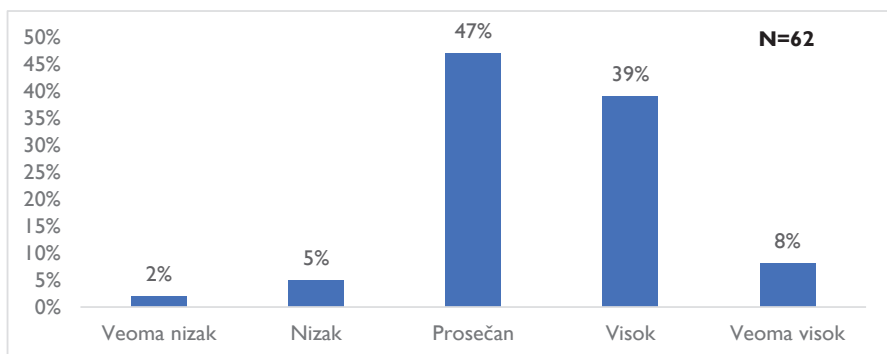
TABELA 1. *Institucionalna pripadnost i opština učesnika kvalitativnih intervjua*

Ispitanik	Tip institucije	Opština
Ispitanik 1	Centar za socijalni rad	Peć
Ispitanik 2	Opština	Đakovica
Ispitanik 3	Kosovska policija	Mitrovica
Ispitanik 4	Opština	Dragaš
Ispitanik 5	Opština	Prizren
Ispitanik 6	Centar za socijalni rad	Kamenica
Ispitanik 7	Centar za socijalni rad	Kamenica
Ispitanik 8	Centar za socijalni rad	Kosovo Polje
Ispitanik 9	Opština	Istok
Ispitanik 10	Centar za socijalni rad	Prizren
Ispitanik 11	Opština	Uroševac
Ispitanik 12	Opština	Orahovac

** Svi učesnici su anonimizovani kao „Intervjuisani 1–12“ radi očuvanja poverljivosti.*

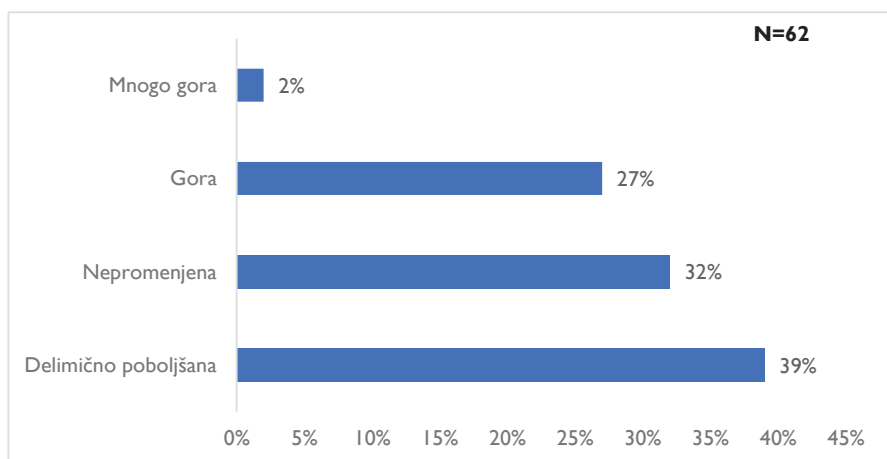
Percepcije rodno zasnovanog nasilja

Od ispitanika je zatraženo da procene trenutni nivo rodno zasnovanog nasilja (RZN) i kako se situacija promenila u protekle dve godine. Skoro polovina (47%) ocenila je ukupni nivo RZN na Kosovu kao umeren, dok ga je 39% opisalo kao visok, a 8% kao veoma visok. Samo mali deo ispitanika smatrao je da je nivo RZN nizak (5%) ili veoma nizak (2%). Ove percepcije ukazuju da, iako je moguće da je došlo do određenog napretka, RZN i dalje predstavlja ozbiljan društveni problem u svim opštinama.

GRAFIKON 9. *Percipirani nivo rodno zasnovanog nasilja (RZN) na Kosovu*

Kada se uporedi situacija sa pre dve godine, 39% ispitanika smatralo je da se delimično poboljšala, dok je 32% reklo da je ostala nepromenjena. Međutim, skoro 29% (ukupno “gore” i “mnogo gore”) smatralo je da se situacija pogoršala.

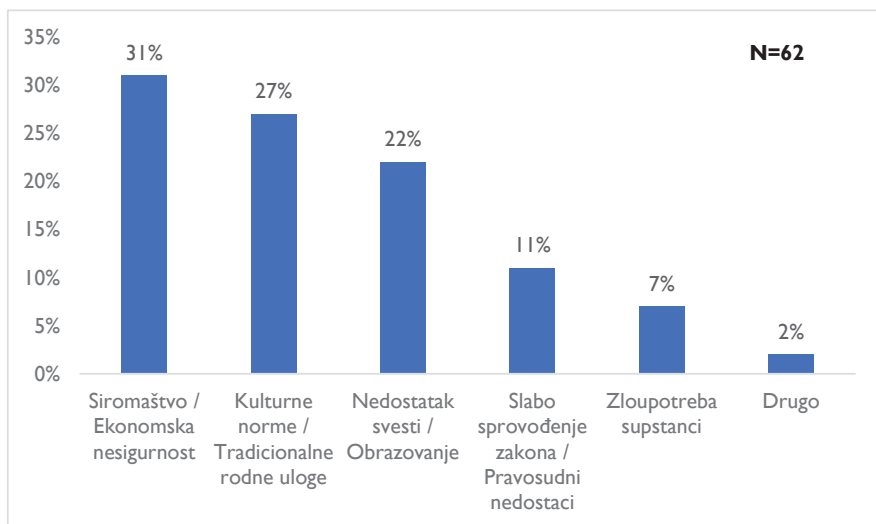
GRAFIKON 10. *Promene u situaciji sa rodno zasnovanim nasiljem u poređenju sa stanjem pre dve godine*

Podaci iz intervjua potvrđuju ove mešovite percepcije. Nekoliko ispitanika je opisalo veći institucionalni fokus i konceptualno razumevanje rodno zasnovanog nasilja. Kao što je jedan opštinski službenik objasnio: „Rodno zasnovano nasilje se doživljava kao višedimenzionalno pitanje koje zahteva koordinisanu intervenciju.

Diskusija unutar institucije se razvila ka prevenciji, podršci žrtvama i međuinstitucionalnoj saradnji“ (Ispitanik 11). Još jedan službenik za rodna pitanja je primetio da su „javna svest i angažovanje u prevenciji porasle u odnosu na prethodne godine“ (Ispitanik 9), dok su drugi naveli da se „znatno poboljšalo u odnosu na prethodne godine“ (Ispitanik 4). Međutim, neki su upozorili da „kao fenomen, i dalje je u porastu u našoj opštini“ (Ispitanik 8), što sugerise da poboljšano prepoznavanje može delimično biti posledica boljeg prijavljivanja, a ne smanjenja broja incidenata.

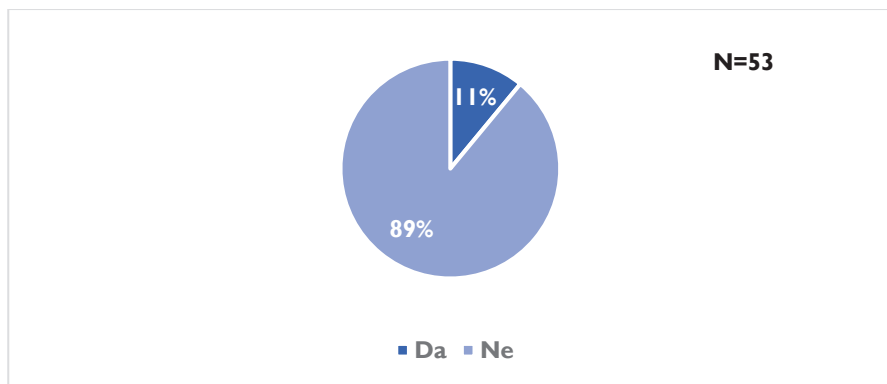
Uzroci rodno zasnovanog nasilja

Siromaštvo i ekonomska nesigurnost bili su najčešće pominjani uzroci rodno zasnovanog nasilja, čineći 31% svih pominjanja. Kulturne norme i tradicionalne rodne uloge bile su neposredno iza sa 27%, dok su nedostatak svesti i obrazovanja činili 22%. Slaba primena zakona i propusti u pravosuđu predstavljali su 11% ukupnih pominjanja, a zloupotreba supstanci 7%. Mali broj (2%) naveo je druge faktore. Otvoreni odgovori u kategoriji „Drugo“ istakli su pitanja kao što su ekonomska neizvesnost, povećani socijalni pritisci i širi ekonomski kontekst kao doprinoseće faktore. Ovi obrasci ukazuju da ispitanici posmatraju RZN prvenstveno kao posledicu ekonomskih teškoća isprepletenih sa ukorenjenim društvenim i institucionalnim barijerama.

GRAFIKON 11. Glavni uzroci rodno zasnovanog nasilja (procenat pominjanja)

Većina ispitanika (89%) navela je da tokom poslednje dve godine nije primetila značajne promene u osnovim uzrocima rodno zasnovanog nasilja, dok je oko 11% prijavilo da je došlo do određenih pomaka. Ovi učesnici su istakli postepeno povećanje svesti, preventivne kampanje i strože sudske mere, za koje veruju da su doprinele većoj pažnji javnosti posvećenoj pitanjima rodno zasnovanog nasilja. Otvorena objašnjenja su dalje opisala poboljšanja kao što su bolja međuinstitucionalna koordinacija, intenzivnije medijsko izveštavanje i strože sprovođenje zakonskih okvira. Nekoliko ispitanika je takođe navelo da, iako je svest porasla, ekonomska nesigurnost i postojane društvene norme i dalje održavaju rizik od rodno zasnovanog nasilja, posebno među ranjivim grupama.

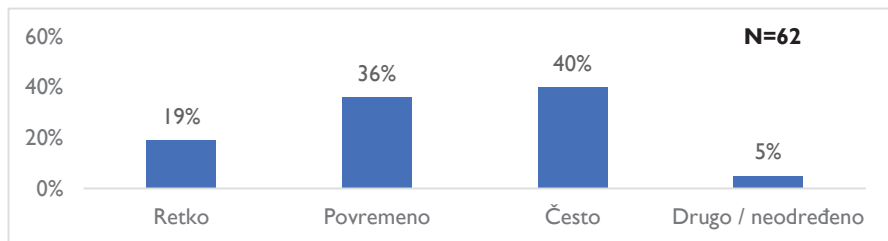

GRAFIKON 12. *Promene uočene u osnovim uzrocima rodno zasnovanog nasilja*

Ispitanici su uglavnom potvrdili da ukorenjene rodne norme i ekonomska zavisnost čine osnovu dinamike rodno zasnovanog nasilja. Kao što je jedan socijalni radnik izjavio: „*Nasilje se generalno osuđuje, ali deo stanovništva ga i dalje vidi kao sredstvo za rešavanje porodičnih problema*“ (Ispitanik 6). Jedan opštinski službenik je dodao da „*ukorenjene društvene norme i nizak ekonomski razvoj i dalje oblikuju ranjivost žena, iako se način razmišljanja polako poboljšava*“ (Ispitanik 4). Ove izjave odražavaju kvantitativne dokaze koji pokazuju da siromaštvo i kulturna očekivanja ostaju najjači pokretači rodno zasnovanog nasilja.

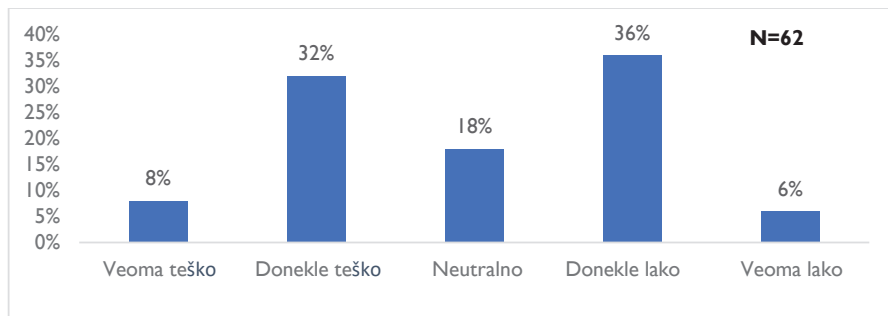
Institucionalni odgovor

Ispitanici su takođe upitani o direktnom angažovanju svojih institucija u slučajevima rodno zasnovanog nasilja. Većina (76%) je izjavila da se povremeno ili često bavi slučajevima, što potvrđuje da reagovanje na rodno zasnovano nasilje ostaje sastavni deo institucionalnog rada u opštinama.

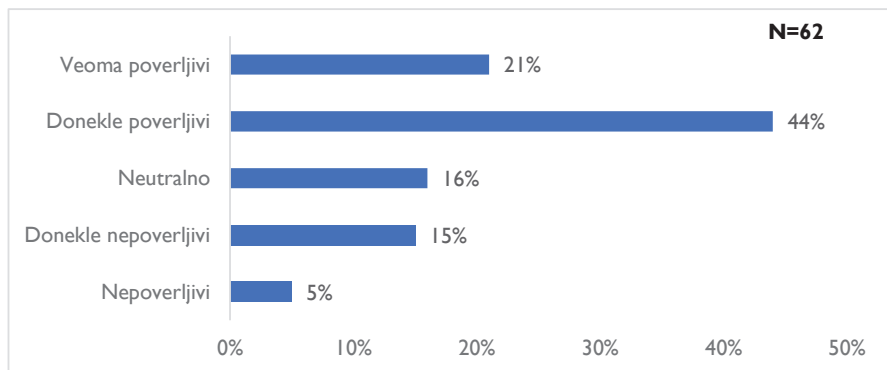
GRAFIKON 13. *Angažovanje institucija u slučajevima rodno zasnovanog nasilja*

Percepcije o lakoći prijavljivanja su varirale. Dok je 42% smatralo da je prijavljivanje donekle lako ili veoma lako, oko 40% je smatralo da je teško, što ukazuje da preživeli i dalje mogu da se suočavaju sa preprekama kao što su stigma, složenost postupka ili ograničeni institucionalni domet.

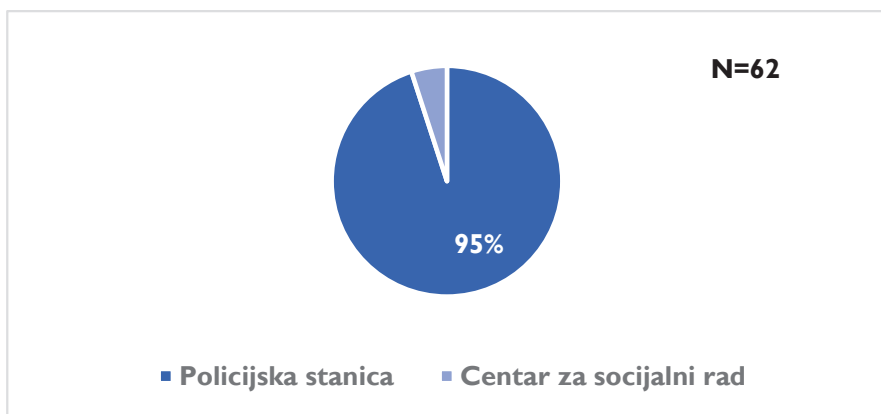
GRAFIKON 14. *Lakoća prijavljivanja slučaja RZN*

Slično tome, kada su ih pitali o poverljivosti kanala prijavljivanja, većina ispitanika izrazila je poverenje u institucionalne standarde privatnosti: 65% ih je ocenilo kao donekle ili veoma poverljive, dok je 20% smatralo poverljivost slabom ili nedovoljnom.

GRAFIKON 15. *Poverljivost kanala za prijavljivanje*

Na pitanje o prvoj adresi na koju žrtve rodno zasnovanog nasilja obično prijavljuju svoje slučajeve, skoro svi ispitanici (95%) su identifikovali policiju kao početnu tačku kontakta, dok je samo 5% navelo Centar za socijalni rad (CSR). Ovo odražava dominantnu ulogu organa reda u ranom reagovanju i potrebu za jačanjem socijalnih i psiholoških tačaka pristupa za preživjele.

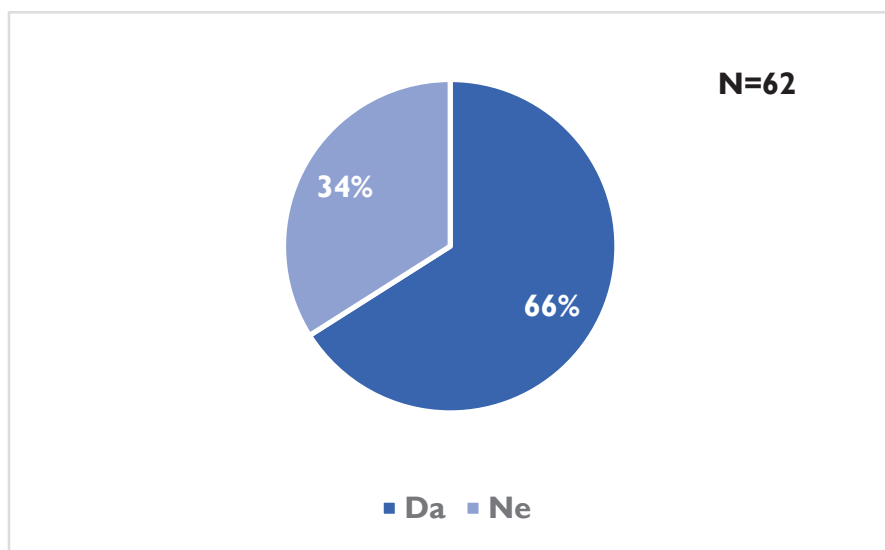
GRAFIKON 16. *Glavna adresa prijavljivanja slučajeva RZN*

Ispitanici su takođe naglasili uporne prepreke povezane sa stigmom i poverljivošću. „Veoma je teško jer se poverljivost ne može uvek održati, a to stvara problem u prijavljivanju“ (Ispitanik 1). Slično tome, „U malim opštinama gde se svi međusob-

no poznaju, društvena klima je veoma osuđujuća“ (Ispitanik 4). Ipak, neke opštine su izvestile o jačoj koordinaciji upućivanja: „Izveštavanje je postalo lakše zahvaljujući koordinisanim kanalima — policiji, centru za socijalni rad, sudu, tužilaštvu i OKMNP-u“ (Ispitanik 11). Ovi iskazi se uklapaju sa nalazom ankete da, iako formalne procedure postoje, praktične prepreke i dalje ometaju otkrivanje preživelih.

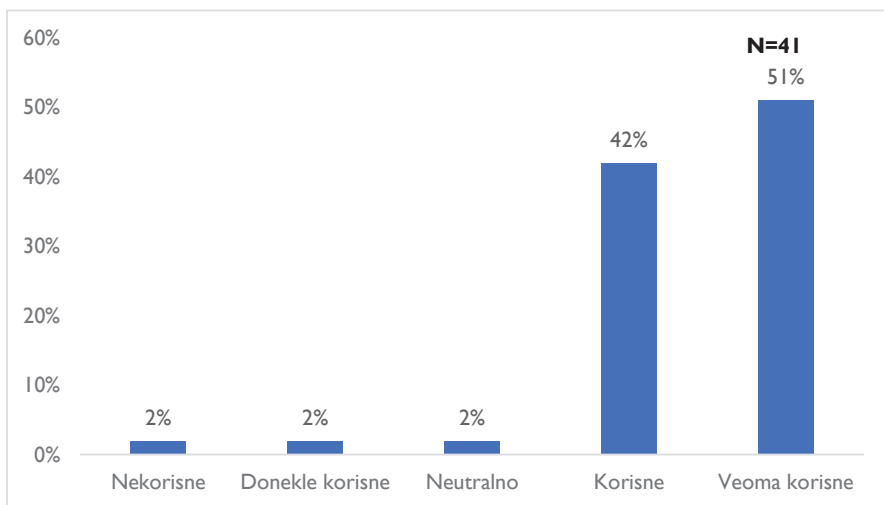
Obuka i izgradnja kapaciteta

Dve trećine ispitanika (66%) izjavilo je da su oni ili njihovi kolege učestvovali u obukama vezanim za RZN ili OKMNP u protekle dve godine, dok 34% nije.

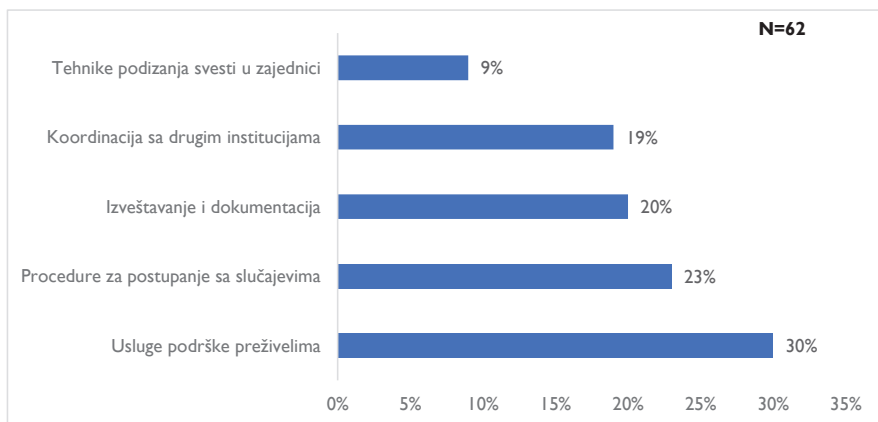
GRAFIKON 17. Učešće u obukama vezanim za RZN ili OKMNP (u protekle dve godine)

Među onima koji su prisustvovali, 93% je opisalo obuku kao korisnu ili veoma korisnu, potvrđujući visoko zadovoljstvo sadržajem i relevantnošću. Samo nekoliko ispitanika (manje od 8%) ocenilo je sesije kao neutralne ili nekorisne.

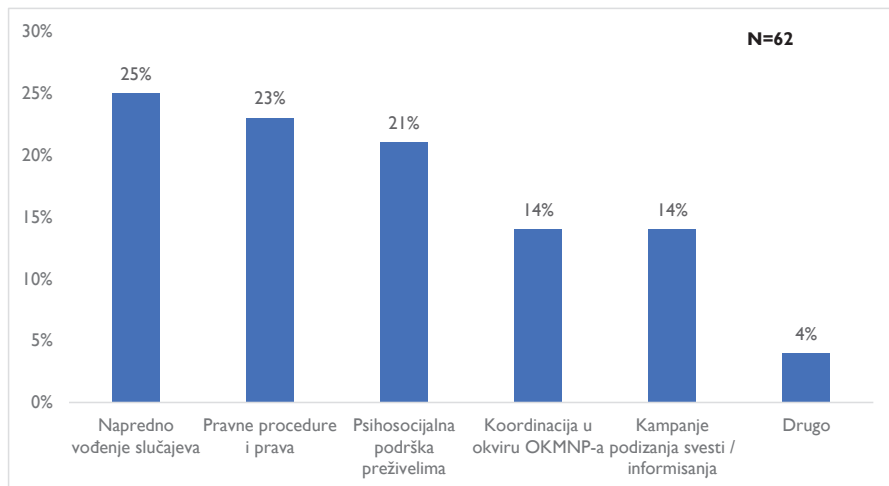
GRAFIKON 18. *Percipirana korisnost obuka*

Ispitanici su najčešće pominjali usluge podrške preživelim (30%) kao ključnu oblast znanja i veština stečenih na prethodnim obukama. Zatim slede procedure vođenja slučajeva (23%), i izveštavanje i dokumentovanje (20%). Koordinacija sa institucijama (19%) i tehnike podizanja svesti (9%) pominjane su ređe. Dodatni komentari su pomenuli praktične veštine vezane za međuagencijsku komunikaciju i dokumentovanje osetljivih slučajeva. Ovi nalazi ukazuju da su naponi u obukama bili usmereni na direktnu pružanje usluga i vođenje slučajeva, sa nešto manjim naglaskom na kapacitete za angažovanje zajednice i koordinaciju.

GRAFIKON 19. *Veštine stečene kroz obuke o RZN/OKMNP*

Ispitanici su najčešće preporučivali napredno upravljanje slučajevima kao budući prioritet u obukama (25% pominjanja), zatim pravne procedure i prava (23%) i psihosocijalnu podršku preživelim (21%). Teme kao što su koordinacija OKMNP i podizanje svesti u okviru kampanja činile su po 14% pomena, dok je mali deo (4%) predložio druge teme. Otvoreni predlozi su naglašavali upravljanje digitalnim podacima, međusektorsku saradnju i više obuka prilagođenih ruralnim ili manjinskim zajednicama. Generalno, naglasak je na jačanju tehničkih i primenjenih veština u pravnim i psihosocijalnim dimenzijama reagovanja na RZN.

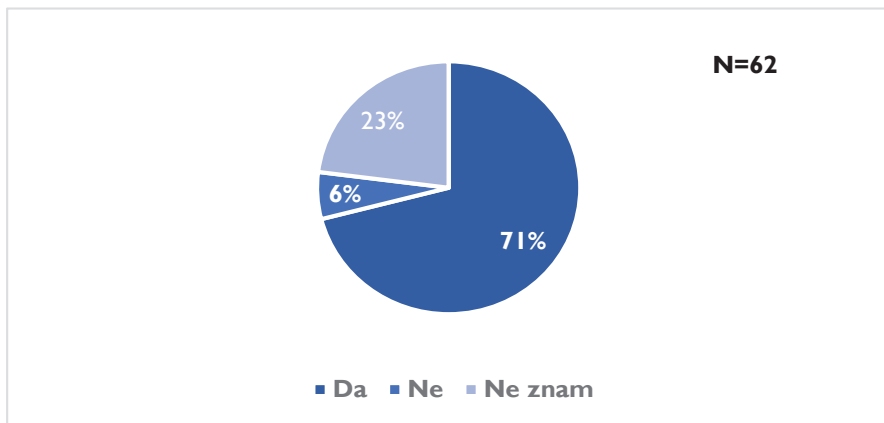

GRAFIKON 20. *Prioritetne teme za buduću obuku*

Kvalitativni podaci dobijeni od ispitanika potvrdili su da je učešće u obukama direktno uticalo na institucionalnu spremnost. „Obuke i kampanje za podizanje svesti imale su pozitivan uticaj na naš rad, povećavajući znanje o procedurama i koordinisanim odgovorima“ (Ispitanik 3). Drugi je primetio: „Obuke uvek imaju pozitivan uticaj, posebno u svetlu nedavnih zakonskih promena koje utiču na rad OKMNP“ (Ispitanik 4). Međutim, nekoliko ispitanika je izrazilo potrebu za kontinuitetom, jer „u poslednje dve godine nismo imali specifične obuke, što može biti nedostatak za novo osoblje“ (Ispitanik 6).

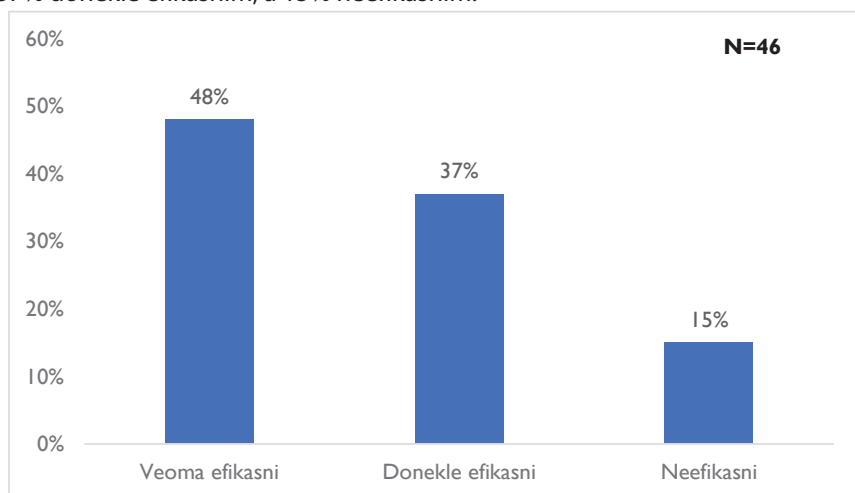
Opštinski koordinacioni mehanizmi za borbu protiv nasilja u porodici (OKMNP)

Većina ispitanika (71%) je izjavila da njihova opština ima funkcionalan OKMNP, dok 23% nije bilo sigurno, a 6% je navelo da ga nema.

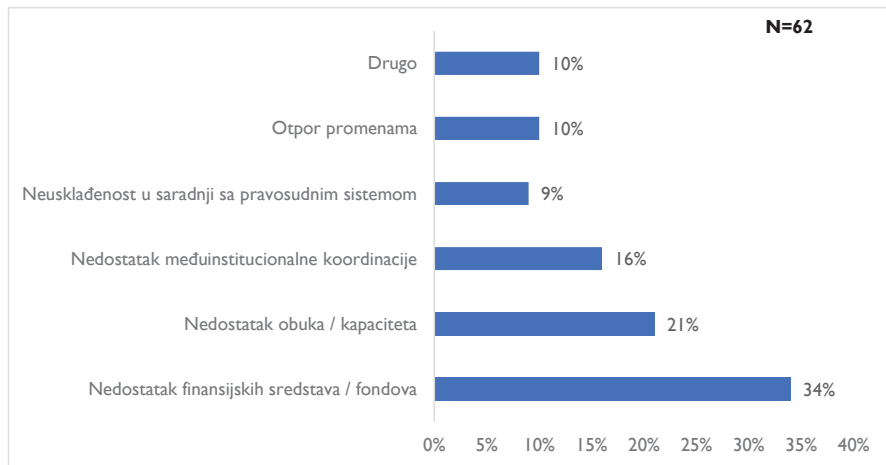
GRAFIKON 21. Funkcionalnost opštinskih koordinacionih mehanizama za borbu protiv nasilja u porodici

Na pitanje o efikasnosti ovih mehanizama, 48% ih je smatralo veoma efikasnim, 37% donekle efikasnim, a 15% neefikasnim.

GRAFIKON 22. Percipirana efikasnost OKMNP-ova

Dominantni izazov koji su ispitanici pomenuli bio je nedostatak resursa i finansiranja, što čini 34% svih pominjanja. Nedostatak obuke i kapaciteta činio je 21%, zatim slaba međuinstitucionalna koordinacija (16%), otpor promenama (10%), i nedostaci u saradnji sudskog sistema (9%). Još 10% pominjanja odnosilo se na razna druga pitanja. Odgovori u kategoriji „Drugo“ uključivali su razmene podataka između institucija, odsustvo mehanizama za praćenje i slabo praćenje na opštinskom nivou. Ovi rezultati ukazuju da nedostatak finansijskih i ljudskih resursa ostaje glavno ograničenje, pogoršano inercijom u koordinaciji i institucionalnom inercijom.

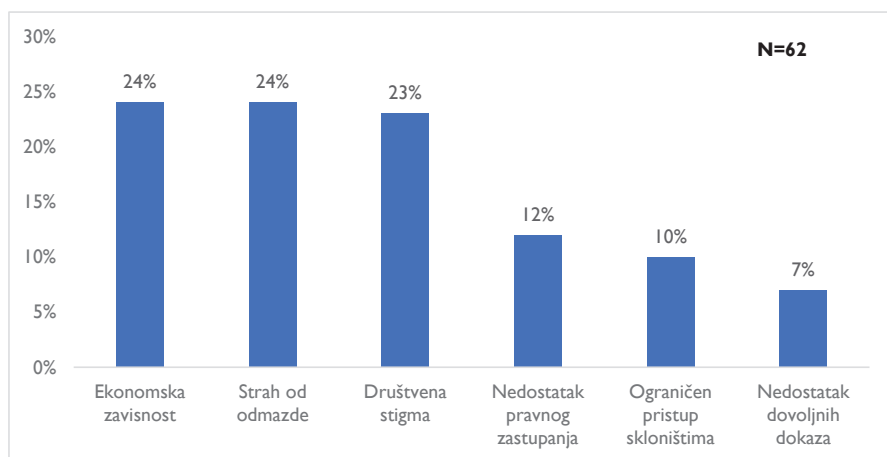

GRAFIKON 23. Glavni institucionalni izazovi u reagovanju na RZN prema OKMNP-ovima

Kvalitativni intervjui ističu kako se efikasnost OKMNP razlikuje u zavisnosti od lokalnog konteksta. „Naš OKMNP sada redovno funkcioniše sa 14 institucionalnih članova i unapređenim praćenjem“ (Ispitanik 11), dok je drugi opisao: „OKMNP u našoj opštini je funkcionalan i održava četiri sastanka godišnje u skladu sa propisima“ (Ispitanik 12). Nasuprot tome, drugi su primetili delimičnu ili slabu funkcionalnost: „Pokušavaju da koordinišu, iako je mehanizam samo delimično funkcionalan“ (Ispitanik 2) i „Funkcionisanje ostaje slabo“ (Ispitanik 8). Ove razlike ističu neujednačene mehanizme institucionalne koordinacije širom Kosova.

Potrebe preživelih od rodno zasnovanog nasilja

Najveći izazovi koje su preživeli RZN naveli bili su ekonomska zavisnost (24%), strah od odmazde (24%) i društvena stigma (23%), što zajedno čini više od dve trećine svih pomenutih razloga. Nedostatak pravnog zastupanja (12%), ograničen pristup prihvatilištima (10%) i nedovoljno dokaza (7%) pominjani su ređe. U drugim navodima pominjani su nedostatak privatnosti prilikom prijavljivanja, dugi pravni postupci i teškoće u pristupu specijalizovanoj podršci u manjim opštinama. Nalazi ističu da je ranjivost preživelih duboko oblikovana ekonomskim i društvenim barijerama, ograničavajući i njihovu sposobnost i spremnost da potraže pomoć.

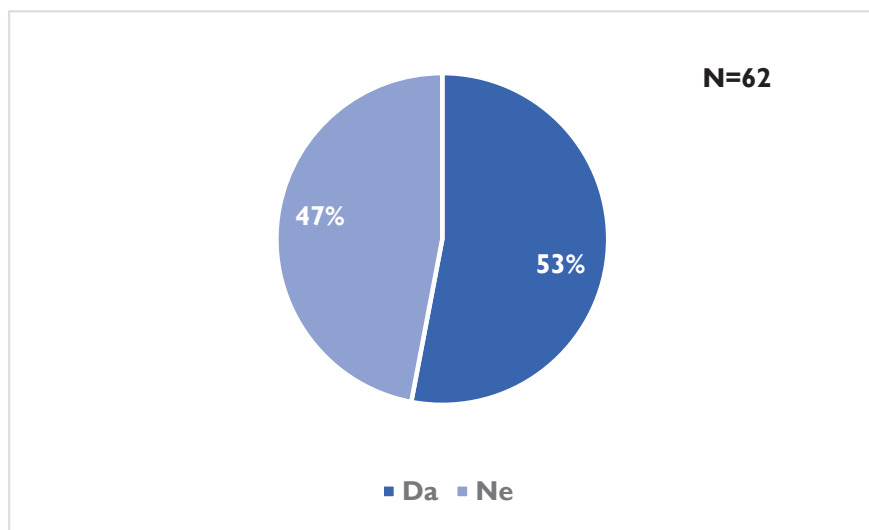

GRAFIKON 24. Glavni izazovi sa kojima se suočavaju preživeli RZN

Na pitanje da li postoji adekvatna podrška za preživle rodno zasnovanog nasilja u njihovoj opštini, odgovori su bili podeljeni, pri čemu je 53% reklo „da“, dok je 47% reklo „ne“. Ovo ukazuje da, iako se pokrivenost uslugama poboljšala, pristupačnost i adekvatnost i dalje ostaju neujednačene među regionima. U otvorenim komentarima istaknuto je nekoliko propusta u uslugama podrške. Ispitanici su naglasili nedovoljnu dostupnost smeštaja ili prihvatilišta, nedostatak dugoročne finansijske i podrške za zapošljavanje, ograničen broj osoblja i psihosocijalnih usluga, kao i slabe mehanizme praćenja nakon što preživeli napuste prihvatilišta. Što se tiče poboljšanja, najčešći predlozi su se odnosili na proširenje opcija za bezbedno stanovanje i dugoročni smeštaj, obezbeđivanje finansijske nezavisnosti preživelih kroz programe zapošljavanja i stručne obuke, povećanje finansiranja

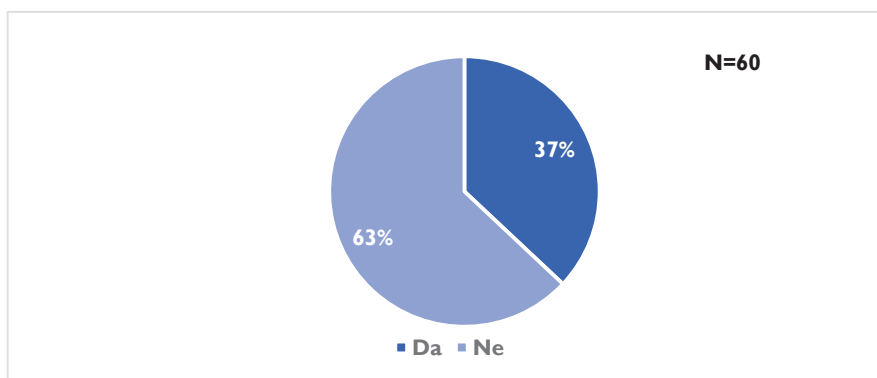
psihosocijalnih i pravnih usluga, kao i pružanje podrške za brigu o deci i obrazovanju za decu preživelih.

Intervjui potvrđuju da su ekonomska nesigurnost i socijalna stigma vodeće prepreke za preživele. „Najveća prepreka nastupa nakon prijave, jer je za trajno rešenje potrebna institucionalna i porodična podrška“ (Ispitanik 1). Drugi je objasnio: „Postoji mnogo izazova, posebno u obezbeđivanju dugoročnog smeštaja ili zaposlenja, u zavisnosti od slučaja“ (Ispitanik 5). Uporni društveni stavovi pogoršavaju ove prepreke: „Žrtve se često uzdržavaju od prijavljivanja nasilja, posebno u manjim opštinama kao što je naša“ (Ispitanik 12). Nekoliko ispitanika je navelo da ekonomska nezavisnost i reintegracija preživelih ostaju ograničene zbog nedostatka mogućnosti za stanovanje i zapošljavanje.

GRAFIKON 25. Percepcija o tome da li se preživelim od rodno zasnovanog nasilja pruža adekvatna podrška

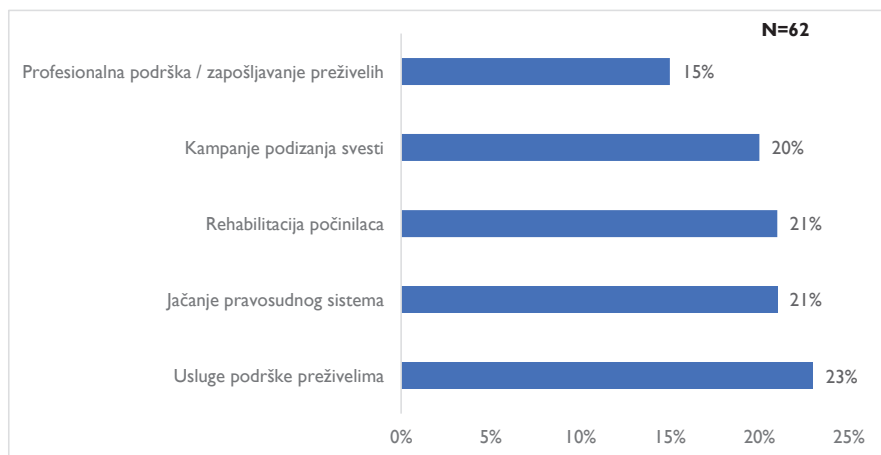
Oko 37% ispitanika je reklo da je njihova opština implementirala dobre prakse koje bi se mogle primeniti i negde drugde, dok je 63% reklo da nije. Ispitanici su naveli nekoliko primera pozitivnih lokalnih praksi, uključujući mesečne koordinacione sastanke između institucija kao što su policija, centri za socijalni rad, obrazovne institucije i nevladine organizacije, opštinske subvencije za zakupninu ili direktnu finansijsku pomoć preživelim, kampanje za podizanje svesti u školama i zajednicama, uspostavljanje „prijateljskih soba“ u policijskim stanicama za osetljive intervjue sa žrtvama i prioritetne programe zapošljavanja za žrtve u okviru opštinskih programa. Ove lokalne inovacije odražavaju ohrabrujuće napore ka pristupima usmerenim na preživle i međusektorskoj saradnji, čak i tamo gde resursi ostaju ograničeni.

GRAFIKON 26. *Percepcija da li su dobre opštinske prakse replikujuće u drugim mestima*

Ispitanici su istakli i druge dobre prakse pored onih koje su obuhvaćene anketom. U Prizrenu, „*Trogodišnji plan socijalnog stanovanja predviđa stanove za žrtve nasilja, pri čemu privatni partneri obezbeđuju hranu i logističku podršku*“ (Ispitanik 5). Druga opština je opisala „*mesečne koordinacione sastanke između policije, centara za socijalni rad i nevladinih organizacija koji jačaju reagovanje u realnom vremenu*“ (Ispitanik 9). Slično tome, „*Naša opština svake godine podržava Sigurnu kuću u Đakovici simboličnim finansijskim doprinosom*“ (Ispitanik 12). Ovi primeri pokazuju institucionalni napor uprkos ograničenim resursima.

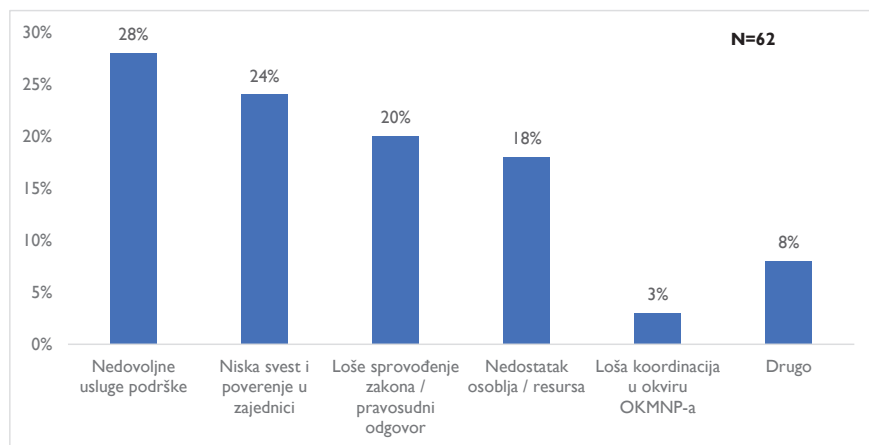
Kada su ih pitali da navedu strateške prioritete, ispitanici su najčešće pominjali usluge podrške preživelim (23%), jačanje pravosudnog sistema (21%) i rehabilitaciju počinitelaca (21%). Kampanje podizanja svesti činile su 20% pominjanja, a stručna ili podrška za zapošljavanje preživelim 15%. Ostale sugestije bile su usmerene na poboljšanje saradnje sa školama i zdravstvenim ustanovama, i promociju jačih programa prevencije za mlade. Naglasak i na zaštiti i na prevenciji signalizira prepoznavanje potrebe za sistemskim odgovorima koji se bave neposrednim potrebama preživelih, a istovremeno se bave osnovnim uzrocima.

GRAFIKON 27. *Strategijski prioriteti za buduće intervencije*

Intervjui potvrđuju da su napori u podizanju svesti prošireni i da bi trebalo da budu prioritet. „Imajući u vidu broj prijavljenih slučajeva nasilja u porodici, javna svest i angažovanje u prevenciji su porasle“ (Ispitanik 9). „Kampanja 16 dana aktivizma protiv nasilja u porodici, zajedno sa sastancima i okruglim stolovima sa centralnim i lokalnim institucijama, bila je efikasna u mobilisanju zajednice“ (Ispitanik 10). Ostali su ponovili slične trendove: „Najuspešnije strategije bile su kampanje u školama, angažovanje na društvenim mrežama i javna predavanja za građane“ (Ispitanik 11) i „Marševi za mir i predavanja sa Kosovskom policijom tokom kampanje 16 dana aktivizma podigli su svest i ohrabрили prijavljivanje“ (Ispitanik 12). Ovi iskazi pružaju konkretne primere kako preventivni rad prerasta u vidljiv angažman zajednice. Najčešće pominjani nedostatak u poboljšanju prevencije RZN bio je neadekvatan sistem podrške, koji čini 28% ukupnih pominjanja, zatim nizak nivo svesti i poverenja u zajednici (24%) i slab odgovor organa za sprovođenje zakona ili pravosuđa (20%). Nedostatak osoblja i resursa činio je 18%, loša koordinacija OKMNP

3%, a druga pitanja 8%. Ostali odgovori ukazali su na lošu koordinaciju među donatorima, preklapanje mandata institucija i potrebu za standardizovanim okvirima za praćenje. Ovi rezultati ukazuju na to da, iako institucionalni mehanizmi postoje, njihov domet i efikasnost su umanjeni zbog ograničenog kapaciteta usluga i raskoracima angažovanja na nivou zajednice.

GRAFIKON 28. *Identifikovani nedostaci za poboljšanje prevencije rodno zasnovanog nasilja*

POREĐENJE POČETNOG I ZAVRŠNOG ISTRAŽIVANJA

Ovaj odeljak predstavlja upoređenje između početnih nalaza iz 2023. i završnih nalaza iz 2025. godine kako bi se procenile promene u stavovima, percepcijama i institucionalnim praksama u vezi sa rešavanjem slučajeva RZN i koordinacijom članica OKMNP.

Rezultati završnog istraživanja pokazuju merljiv napredak u nekoliko dimenzija. Iako su percepcije o rasprostranjenosti RZN ostale relativno nepromenjene, jasno se uočava poboljšanje u percipiranom stepenu lakoće prijavljivanja, pri čemu se udeo ispitanika koji opisuju proces kao težak smanjio za 28 procentnih poena. Efikasnost opštinskih koordinacionih mehanizama protiv nasilja u porodici (OKMNP) takođe se značajno poboljšala, pri čemu 85% ispitanika ocenjuje da su oni efikasni ili delimično efikasni. Institucionalno poverenje u podršku preživelim ojačalo je, poraslo je sa 39% na 53%, a učešće u obukama vezanim za rodno zasnovano nasilje i OKMNP bilo je široko rasprostranjeno, pri čemu su većina učesnika smatrala da su one izuzetno korisne. Ipak, određeni aspekti, kao što su poverljivost kanala za prijavljivanje i dokumentovanje najboljih praksi na opštinskom nivou, pokazuju blagi pad, što ukazuje na oblasti u kojima su potrebni dalje jačanje i doslednost. Generalno, ispitanici su priznali institucionalni napredak od početnog istraživanja, ukazujući na poboljšanu koordinaciju i veću lokalnu posvećenost prevenciji. Kao što je direktor jednog centra za socijalni rad sažeo: *„Situacija se poboljšala zahvaljujući institucionalnim odgovorima i kampanjama na nacionalnom i lokalnom nivou“* (Intervjuisani 6). Međutim, drugi su naglasili da nedostatak resursa ostaje kritičan: *„Nedostaje finansijska podrška za mehanizam, kao i fond za vanredne situacije i poseban grant za centre za socijalni rad“* (Ispitanik 5). U svim intervjuima ispitanici su pozvali na održivo finansiranje, bolje sisteme podataka i jaču lokalnu koordinaciju. Nekoliko njih je navelo stalne nedostatke, uključujući *„potrebu za dodatnim finansiranjem i prihvatištima“* (Ispitanik 9), *„više obuke za osoblje“*, *„povećano finansiranje za usluge podrške i programe edukacije zajednice“* (Ispitanik 11), i *„lokalne centre koji pružaju psihološku, pravnu i socijalnu pomoć kako bi se preživeli osećali bezbedno i podržano“* (Ispitanik 12). Zajedno, ova razmišljanja obuhvataju i postignuti napredak i strukturne slabosti koje i dalje ograničavaju dugoročnu efikasnost sistema.

TABELA 1. Poređenje početnih i završnih nalaza

Indikator	Početno is-traživanje (2023) ¹⁹	Završno is-traživanje (2025)	Promena
Percepirani nivo RZN "Visok/Veoma visok"	49% (visok 41% + ve-oma visok 8%)	47% (E lartë 39% + Shumë e lartë 8%)	↓ 2 pp
Lakoća prijavljivanja slučajeve RNZ "veoma/ donekle teško"	68%	40%	↓ 28 pp
Kanali prijavljivanja smatraju se "donekle/ veoma poverljivim"	82%	65%	↓ 17 pp
Glavna tačka prijavl-jivanja: Policija	96%	95%	↓ 1 pp
OKMNP je ocenjen kao "efikasan/donekle efikasan"	64%	85%	↓ 21 pp
Glavni izazov za OKMNP: nedostatak finansiranja/resursa	41%	34%	↓ 7 pp
Uverenje da je podrška preživelima adekvatna	39% Po	53% Da	↓ 14 pp
Preferirane strategije prevencije	Arsimi 20%, Ligji 20%, Fuqizimi 21%	Mbështetje për të mbijetuarat 23%, Gjyqësor 21%, Rehabilitim 21%, Ndërgjegjësim 20%, Punësim 15%	↓ Prelazak ka fokusin na preživele
U opštini postoje na-jbolje prakse	45% Da	37% Da	↓ 8 pp
Potreba za dodatnom obukom	68% Da	66% Da	↓ 2 pp

¹⁹ Qendra Kosovare për Studime Gjinore (KGSC) dhe Solidar Suisse Southeast Europe – Kosova. (2023). *Të Kuptuarit e Kontekstit Institucional: Vlerësimi i Dhunës me Bazë Gjinore në Kosovë*. Në dispozicion në <https://tinyurl.com/5spj9f5n>

Učešće u RZN/OKMNP obukama (u protekle dve godine)	—	66% Da	
Korisnost obuke ocenjena kao "korisna/veoma korisna"	—	93% Korisna ili veoma korisna	
Veštine stečene kroz obuke	—	Podrška preživeli- ma 30%, Vođenje slučajeva 23%, Izveštavanje 20%, Koordinacija 19%	
Uobičajene prepreke preživelih	Pravno 51%, stig- ma 24%, podrška 16%	Ekonomске 24%, Strah 24%, Stigma 23%, Pravne 12%, Sklonište 10%, Dokazi 7%	
Veličina uzorka (N)	N = 51	N = 62	↓ +11 ispitan- ika

ZAKLJUČAK

Između 2023. i 2025. godine, kosovske institucije ostvarile su merljiv napredak u načinu na koji se koordinišu, reaguju i sprečavaju rodno zasnovano nasilje. Podaci ukazuju na jasna poboljšanja u institucionalnoj saradnji, kapacitetima i svesti. Ova poboljšanja su direktno povezana sa intervencijama projekta, koje su kombinovale strukturirane obuke, javne aktivnosti i podršku lokalnoj koordinaciji.

Opštinski koordinacioni mehanizmi za borbu protiv nasilja u porodici (OKMNP) pokazali su se kao ključni pokretač napretka. U poređenju sa početnim istraživanjem, više opština sada održava redovne koordinacione sastanke, a 85% zvaničnika smatra svoje OKMNP funkcionalnim i efikasnim. Ovo odražava jaču saradnju između policije, centara za socijalni rad i lokalnih vlasti, kao i jasnije definisane uloge u rešavanju slučajeva rodno zasnovanog nasilja.

Obuka se takođe pokazala kao izuzetno uticajna. Dva od tri ispitanika prisustvovala su sesijama vezanim za rodno zasnovano nasilje ili OKMNP, i skoro svi su opisali sadržaj kao koristan za svoj svakodnevni rad. Teme koje su se najčešće obrađivale bile su podrška preživelim, upravljanje slučajevima i međuinstitucionalna koordinacija — što je direktno u skladu sa glavnim institucionalnim nedostacima identifikovanim 2023. godine. Kao rezultat toga, zvaničnici sada pokazuju veću svest o potrebama žrtava i dosledniju primenu procedura.

Ipak, izazovi i dalje postoje. Pokrivenost uslugama ostaje neujednačena među opštinama. Ograničeni resursi za prihvatilišta i psihosocijalnu podršku ograničavaju dugoročnu rehabilitaciju preživelih. Stigma i strah od odmazde i dalje utiču na prijavljivanje, posebno u manjim ili ruralnim zajednicama. Na kraju, iako se koordinacija poboljšala, praćenje i odgovornost u okviru OKMNP-a ostaju nedovoljno razvijeni, često zavise od individualne posvećenosti, a ne od institucionalnog sprovođenja.

Ukratko, završno istraživanje pokazuje da se kosovski sistem za sprečavanje i reagovanje na rodno zasnovano nasilje kreće ka većoj pouzdanosti, koordinaciji i praksi usmerenoj na preživjele. Kontinuirana podrška, posebno finansijska, proceduralna i tehnička, od suštinskog je značaja da bi se osiguralo da ova dostignuća postanu održiva i ugrađena u lokalne strukture upravljanja.

PREPORUKE

Na osnovu nalaza završnog istraživanja iz 2025. godine, predlažu se sledeće preporuke za održavanje napretka i otklanjanje preostalih nedostataka:

Jačanje lokalne koordinacije i održivosti

- Održavati redovne sastanke OKMNP i formalizovati ih kroz opštinske radne planove
- Dodeliti posebne budžetske linije u okviru opštinskih budžeta za finansiranje koordinacionih aktivnosti, prikupljanje podataka i logistiku
- Uspostaviti jedinstven okvir za praćenje na nacionalnom nivou radi procene funkcionalnosti i rezultata OKMNP

Proširivanje i institucionalizovanje izgradnje kapaciteta

- Uvesti kontinuirani ciklus obuke za policiju, socijalne radnike, tužioce i opštinsko osoblje usmeren na pružanje usluga orijentisanih na preživele i poverljivost podataka
- Razviti napredne i osvežavajuće module o upravljanju slučajeva, pravnim procedurama i sistemima podataka o rodno zasnovanom nasilju radi održavanja prenosa znanja
- Sistematičnije uključivati muškarce i muške zvaničnike u obuku kako bi se promovisala uravnotežena institucionalna odgovornost za prevenciju rodno zasnovanog nasilja

Poboljšanje usluga podrške preživelima

- Proširiti usluge psihosocijalne i pravne pomoći, posebno u opštinama bez prihvatilišta ili timova za reagovanje u kriznim situacijama
- Kreirati lokalne fondove za hitne slučajeve kojima se može brzo pristupiti kako bi se pokrile neposredne potrebe preživelih (prevoz, smeštaj ili osnovne potreptine)
- Ojačati partnerstva između centara za socijalni rad, biroa za zapošljavanje i nevladinih organizacija kako bi se preživelim licima omogućile prilike za ekonomsku reintegraciju

Povećanje javne svesti i prevencije

- Nastaviti kampanje podizanja svesti usmerene na škole, mlade i ruralne oblasti, fokusirajući se na vezu između rodni normi i nasilja
- Promovisati inicijative vršnjaka i dijaloge u zajednici koje vode osposobljeni lokalni akteri kako bi se angažman održao i posle završetka projekta
- Istaknuti dobre opštinske prakse u prevenciji i koordinaciji kako bi podstakle njihove primene širom Kosova

Unapređenje prikupljanja podataka i odgovornosti

- Integrisati podatke OKMNP u nacionalnu bazu podataka o porodičnom nasilju kako bi se obezbedila doslednost i smanjilo dupliranje
- Sprovoditi godišnje preglede napretka u koordinaciji i pružanju usluga u oblasti RZN, uključujući i opštinske i nacionalne institucije
- Podržati lokalne samouprave u izradi periodičnih izveštaja o rodnoj ravnopravnosti, uključujući podatke o slučajevima rodno zasnovanog nasilja, preventivnim aktivnostima i upućivanjima na usluge

REFERENCE

- Ustav Republike Kosovo sa izmenama I–XXIV. (2020). <https://tinyurl.com/34kc-dt2h>
- Savet Evrope. (2022). *Procena usklađenosti zakona, politika i drugih mera Kosova sa standardima Istanbulske konvencije*. <https://tinyurl.com/bddx437m>
- EULEX Kosovo. (2022). *Procena postupanja u slučajevima silovanja u pravosudnom sistemu na Kosovu*. <https://tinyurl.com/dafymvp9>
- Vlada Republike Kosovo. (2024). *Pravilnik o organizaciji i funkcionisanju Kancelarije nacionalnog koordinatora za zaštitu od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja (VRK br. 37/2024)*. <https://tinyurl.com/2n4d35y8>
- Grupa za pravne i političke studije (GPPS/GSJP). (2024). *Godišnji izveštaj o institucionalnom postupanju u slučajevima nasilja u porodici na Kosovu, jul 2023–jun 2024*. <https://tinyurl.com/c26xdxs5>
- Mreža žena Kosova. (2022). *Odlaganje slučajeva rodno zasnovanog nasilja od strane pravosudnog sistema*. <https://tinyurl.com/7tbnn47w>
- Kosovski centar za rodne studije (KCRS /QKSGJ) i Solidar Suisse Southeast Europe – Kosovo. (2023). *Razumevanje institucionalnog konteksta: Procena rodno zasnovanog nasilja na Kosovu*. <https://tinyurl.com/5spj9f5n>
- Kosovski centar za bezbednosne studije (KCBS/QKSS). (2024). *Bezbednosne brige žena na Kosovu*. <https://tinyurl.com/yfbsc5ez>
- Policija Kosova. (2025). *Zvanična statistika o krivičnim delima vezanim za seksualno uznemiravanje, napad, silovanje i nasilje u porodici za period 2023–2025* [Podaci koje je obezbedila Informativna kancelarija, putem e-pošte]
- Zakon br. 05/L-020 o rodnoj ravnopravnosti. (2015). <https://tinyurl.com/ydff8sts>
- Zakon br. 08/L-185 o prevenciji i zaštiti od nasilja u porodici, nasilja nad ženama i rodno zasnovanog nasilja. (2023). <https://tinyurl.com/bdd2zkub>
- Vlada Republike Kosovo. (2022). *Nacionalna strategija za zaštitu od nasilja u porodici i nasilja nad ženama 2022–2026*. <https://tinyurl.com/s692ymrn>
- Misija OEBS na Kosovu. (2023). *Smernice za efikasno funkcionisanje opštinskih mehanizama za koordinaciju u borbi protiv nasilja u porodici*. <https://tinyurl.com/y88244um>
- UN Women. (2023). *Promene zasnovane na podacima: Poboljšanje reagovanja na nasilje u porodici na Kosovu*. <https://tinyurl.com/38u59xbn>

